Як російські загарбники хотіли катуваннями "перевиховувати" мешканців Куп'янська

Читать на русском

Як російські загарбники хотіли катуваннями "перевиховувати" мешканців Куп'янська

У перші дні повномасштабного вторгнення голова Куп'янська Геннадій Мацегора пішов на співпрацю з росіянами та передав місто під їхній контроль. 1 березня місцеві мешканці вийшли на акцію проти окупації. Військові РФ розігнали їх силою: стріляли над головами з автоматів, кидали гранати зі сльозогінним газом та димові шашки. Тоді ж росіяни викрали одного з організаторів мітингу – місцевого активіста й депутата Миколу Маслія. Його місце перебування досі невідоме.

Щоб приборкати чи принаймні залякати населення, у Куп'янську, як і в інших окупованих містах України, сили РФ почали незаконно затримувати та катувати цивільних мешканців. За даними українських правоохоронців, росіяни облаштували в Куп'янську щонайменше чотири катівні. Одну з них – в ізоляторі тимчасового тримання районного відділу поліції. Цивільних тримали в ІТТ від березня до вересня 2022 року, коли місто звільнили ЗСУ, а затримані самі вибралися з камер.

Росіяни називали утримання в катівні "перевихованням" та погрожували, що через ІТТ пройдуть майже всі чоловіки міста. Затриманих тут били, позбавляли сну, схиляли до співпраці та доносів, а також відправляли на примусові роботи.

Оскільки катівні – поширена російська практика на окупованих територіях, таке ставлення до цивільних затриманих може становити злочини проти людяності, наголошують правозахисники ZMINA у звіті "85% чоловіків пройде через цей ізолятор": аналіз свідчень утримуваних у райвідділі поліції під час окупації Куп'янська". Переказуємо головне з цієї аналітичної доповіді.

"Шукали все, що пов'язане з Україною": надумані причини затримань цивільних в окупації

З перших днів окупації російські загарбники розвернули на захоплених територіях систему репресій проукраїнського населення. Вони вишукували насамперед тих, хто, на їхню думку, міг бути пов'язаний з рухом спротиву чи зі Збройними силами України. Таких затриманих сили РФ називали "політичними".

Так, щонайменше чотирьох місцевих мешканців затримали через участь у проукраїнському мітингу 1 березня 2022 року. Росіяни, зокрема, передивлялися відео з акції в соцмережах, розпізнавали людей та вишукували їх у місті.

Водночас звинувачення в протидії окупації могли бути дуже суб'єктивними: росіянам часом було досить лише натяку на підтримку України в оточенні підозрюваної людини.

На затримання зазвичай приїжджали від двох до вісімнадцяти представників РФ. Вони завжди були зі зброєю, переважно – в камуфляжній формі без розпізнавальних знаків. Водночас траплялися випадки, коли цивільних затримували люди в чорній формі. Одного разу на одязі представника РФ був напис "ФСБ", іншого – "Спецпідрозділ Росії".

Під час затримань росіяни не представлялися. Здебільшого вони ховали свої обличчя за балаклавами чи масками. Представники РФ вочевидь дуже переймалися, щоб їх не впізнали потерпілі, тож усіляко обмежували їхню можливість бачити: на очі затриманим натягували шапки, пакети, мішки, змушували тримати голову опущеною. Крім того, цивільним зазвичай ще й фіксували руки позаду стяжками, наручниками чи скотчем.

Потерпілих переважно забирали з їхніх будинків чи місць роботи. Це, зокрема, свідчить про те, що росіяни мали персональні дані цих людей та знали, де їх шукати. Якщо людину затримували на вулиці чи на роботі, зазвичай військові РФ спочатку везли її додому, щоб провести обшук.

"Вони шукали в мене вдома підтвердження… шукали прапори, якісь націоналістичні листівки, шукали все, що пов'язане з Україною", – переказує один з потерпілих.

Під час обшуків росіяни вилучали особисті речі затриманих, особливо мобільні телефони та ноутбуки. Вони перевіряли збережені файли, фотографії, підписки в соціальних мережах, особисті листування та навіть відновлювали видалений контент. Часом потерпілим закидали ці знахідки як додаткові причини для продовження утримання в ІТТ.

У процесі затримань та обшуків росіяни знущалися з цивільних: приставляли до них зброю та погрожували розстрілом, били по голові, по тулубу.

З тридцяти свідчень опитаних, що лягли в основу аналітичного звіту, у жодному випадку ані затримуваним, ані їхнім рідним чи близьким не повідомляли, куди саме забирають людину. Жодних звинувачень їм також не висували. Більшості цивільних не дозволяли зв'язуватися з рідними протягом усього часу утримання. Нерідко, навіть коли рідні верталися до росіян напряму, щоб підтвердити місце перебування затриманих, їм повідомляли, що в ІТТ таких немає.

Документатори ZMINA зафіксували випадок, коли росіяни забрали в затриманого телефон та протягом трьох тижнів від його імені спілкувалися з його рідними та колегами, щоб ті не запідозрили зникнення чоловіка.

Зазвичай сім'ї дізнавалися про долю своїх рідних від цивільних, яких уже випустили з ІТТ, або ж коли людина сама поверталася з утримання. Так, в одному випадку дружині потерпілого росіяни навмисно повідомили, що він помер. Правду жінка взнала, лише коли чоловіка відпустили.

Затримання без жодних законних на те підстав, без дотримання належної процедури є порушенням прав людини та міжнародного гуманітарного права, наголошують правозахисники. Оскільки сили РФ ані потерпілим, ані їхнім рідним не повідомляли про місце, куди забирають людину, ці злочини можна кваліфікувати ще і як насильницькі зникнення.

Автори звіту зазначають, що дії росіян та підпорядкованих їм військових загалом можуть становити воєнні злочини та водночас бути частиною злочинів проти людяності, оскільки подібна практика незаконних затримань поширена на всіх окупованих Росією територіях.

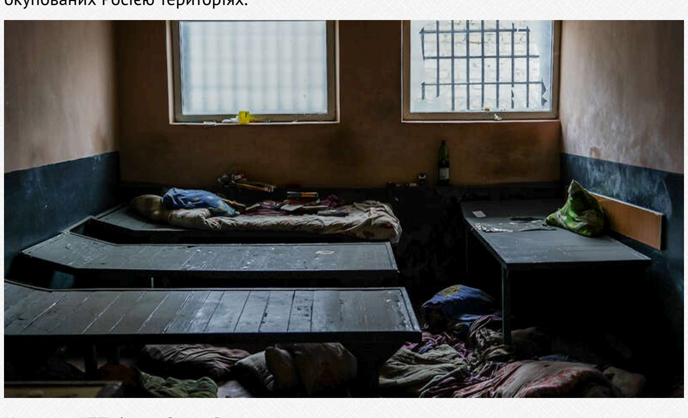

Камера в ІТТ. Фото: Євген Васильєв

Російські методи "виховання"

Незаконні затримання та катування в Куп'янську росіяни називали "перевихованням" місцевого населення. За словами опитаних, представники РФ заявляли, що майже всі чоловіки пройдуть через це в ІТТ.

"Кажу: "Що значить перевиховання?" Він [представник ФСБ]: "Це ж ви його тут виховали в нелюбові до Росії, ви ж тут справжньої історії не знаєте. Йому там [на території Росії] розкажуть. І не таких ламали, і його зламаємо", – розповідає один з потерпілих.

Як і в інших незаконних місцях несвободи на окупованих територіях, одним з головних елементів такого "виховання" в Куп'янську були умови тримання. Місця на всіх викрадених цивільних не вистачало, тож їх тримали в переповнених камерах без можливості вийти на прогулянку, а інколи – і без дещиці свіжого повітря.

Частину людей тримали в прогулянковому дворику ІТТ – обнесена стіною ділянка двору з решіткою замість даху. Потерпілих не переводили звідти ані холодними ночами, ані спекотними літніми днями, а від дощу їх мала захищати абияк натягнута церата. Водночас перебували вони там у тому вбранні, у якому їх забирали: переважно домашній одяг, іноді – сама білизна.

У дворику були лише металева лавка, турнік та відро. На лавці поміщалося четверо людей, а утримували там одночасно від семи до тринадцяти, зазначають опитані потерпілі. Тож частина людей була змушена сидіти та спати на бетонній підлозі. Деяким узагалі забороняли сідати: їх пристібали наручниками до турніка та тримали так цілодобово. Відро в куті було для природних потреб.

Прогулянковий дворик. Фото: Сергій Кочмарський

Росіяни знущались із затриманих різними методами. Так, світло в камерах ніколи не вимикали, а часом – прямо забороняли цивільним у камерах спати. Переважно це траплялося з новими затриманими: наглядачі ІТТ приводили людину в камеру та наказували іншим утримуваним стежити за тим, щоб вона не засинала. Час від часу вони приходили з перевіркою і, якщо бачили, що людина спить, били всіх у камері.

У перший час роботи катівні затриманих годували раз на день, згодом – двічі на день. Однак зазвичай видавали те, що лишилося після військових РФ, тож їжі було вкрай мало: траплялося, що останній камері лишалося чотири ложки макаронів на двадцять людей. Харчі здебільшого були зіпсовані. Особливо часто таке траплялося влітку, коли продукти лишали без холодильника на цілий день.

Деякі потерпілі розповіли, як представники РФ змушували затриманих співати російський гімн, щоб отримати їжу.

Гімн та радянські пісні були ще одним елементом "перевиховання". Усі затримані мали співати їх з пам'яті на першу вимогу представників РФ. Якщо людина запиналася, її могли побити та відправити "вчити текст далі".

Траплялися випадки, коли представники РФ обіцяли затриманому звільнення, якщо той безпомилково заспіває гімн чи іншу пісню. Однак такі умови могли пропонувати лише тим, кого затримали за так звані адміністративні правопорушення, як-от порушення комендантської години.

ІТТ. Фото: Сергій Кочмарський

Деяких цивільних після звільнення росіяни змушували відпрацювати на "громадських роботах" певну кількість днів. Разом з тим людям не віддавали документи до кінця "відпрацювань" та погрожували насильством у разі втечі.

Водночас до примусових робіт залучали й тих, кого досі тримали в ІТТ. Зокрема, 14 опитаних повідомили, що їх примушували до такої праці під час утримання в ізоляторі.

Цивільним затриманим давали різні завдання: розчищати сміття, розвантажувати гуманітарну допомогу чи переносити будівельні матеріали. Декого забирали на військові позиції та наказували рити окопи. Після того як будівлю митниці навпроти ІТТ обстріляли, затриманих також змушували розбирати завали та шукати тіла загиблих представників РФ.

Для багатьох утримуваних в ІТТ ці роботи були єдиною можливістю вийти за межі камери, однак не для всіх це було доступно. Так, людей, яких підозрювали в співпраці зі Збройними силами України, та "політичних" затриманих здебільшого не випускали з камер узагалі, окрім як на допити.

Водночас фізичне навантаження від такої примусової праці часто було нестерпним, згадують потерпілі. Особливо коли на роботи забирали після побиттів та катувань.

"Це теж своєрідні тортури. Коли тебе місяць не чіпають зовсім, м'язи атрофуються. Тоді нас вивозили (на роботи. – Ред.), а там гуманітарка. Коли дві, коли три фури приходило, і ми повинні були їх розвантажувати. І оце називається вбити в хлам. Після [розвантаження] половини фури ви вже себе не відчуваєте взагалі. У вас усе болить", – згадує один з опитаних.

Цивільне населення окупованих територій можна залучати до примусових робіт, згідно з міжнародним гуманітарним правом. Однак ідеться про обмежені випадки: забезпечення населення харчуванням, житлом, медичною допомогою та іншими життєво необхідними послугами, які не пов'язані з військовими діями. До того ж сили, що контролюють окуповану територію, мають платити гроші за такі роботи, дотримуватися тривалості робочого дня та гарантувати інші трудові права.

Натомість примусові роботи, які організували представники РФ у Куп'янському ІТТ, порушують міжнародне гуманітарне право та право прав людини, наголошують правозахисники.

Та одним з найжорстокіших методів російського "виховання" потерпілі називають те, що вони постійно чули голоси людей, яких катували. Допити з тортурами в ІТТ починалися зранку та тривали до середини ночі. У цей час затримані в усіх камерах чули крики.

"Це сильніше б'є по нервах, ніж коли тебе [допитують]", – згадує один з потерпілих.

Утримувані не могли спати від постійних криків та очікування, що вони можуть стати наступними.

Ба більше, про те, як працює місцеве ІТТ, знав багато хто з мешканців Куп'янська.

Вони чули розповіді тих, хто вийшов, про тамтешні умови та постійні катування і розуміли, що також можуть потрапити туди за будь-які вияви проукраїнської позиції.

Це, зокрема, є однією з цілей сил РФ – за допомогою терору та страху придушити будь-який спротив на окупованих територіях.

Катування в ІТТ: "детектор брехні" та "дзвінок Путіну"

Усіх потерпілих, яких опитали документатори ZMINA, представники РФ допитували. Більшість – від трьох до семи разів. Одну з потерпілих у перші три дні в ІТТ наглядачі забирали на допити кожні дві години.

До 19 з 30 опитаних, зокрема й до однієї жінки, представники РФ застосовували катування під час допитів.

Часто побиття починалися одразу, щойно людину забирали з камери на допит – щоб налаштувати її на відповідну розмову та "спонукати" давати потрібні росіянам відповіді.

Побиття продовжувалися під час самих допитів. Часто через удари потерпілі були дезорієнтовані та не могли чітко говорити взагалі. Били людей як руками та ногами, так і різними предметами: гумовими та металевими палицями, битками, прикладами вогнепальної зброї. Одному з утримуваних розбили голову так, що було видно кістки черепа. Медичної допомоги від росіян він не отримав.

Майже до всіх потерпілих росіяни та їхні підлеглі застосовували електричний струм, зокрема й до жінки. Окупанти називали це серед іншого "детектором брехні", згадують опитані.

"Струмом – це в них улюблена процедура. Струмом били постійно", – розповідає один з потерпілих.

Для такого катування представники РФ використовували, зокрема, військово-польовий телефон ТА-57, або "тапік". Вони під'єднували електроди від апарата до різних частин тіла утримуваних: шиї, ребер, живота, зап'ястків, пальців на руках та ногах, вух, губ та геніталій. Протягом одного допиту електроди чіпляли до різних місць, щоб ці ділянки не втратили чутливість та зберігся больовий ефект катування. Цей вид тортур росіяни називали "дзвінком Путіну".

Деякі потерпілі зазначили, що під час таких катувань представники РФ додатково обливали їх водою, щоб вони не втратили свідомості. Одному з утримуваних, 62-річному чоловікові, за його словами, зробили невідому ін'єкцію, щоб він залишався при тямі.

До цивільних повсякчас також застосовували психологічне насильство. Зокрема, представники РФ постійно вдавалися до імітації розстрілів: спрямовували утримуваним зброю в голову, в обличчя, стріляли поруч з тілом. Оскільки потерпілі були в повній залежності від російських силовиків та військових, вони сприймали ці загрози цілком реально, наголошують правозахисники.

До того ж випадки смертей там уже траплялися. За інформацією правоохоронців, від перенесених у Куп'янському ІТТ катувань померло щонайменше двоє людей. Один з них – колишній атовець Костянтин Миронов. На момент окупації міста він викладав анатомію та проводив заняття з патріотичного виховання в місцевому медколеджі.

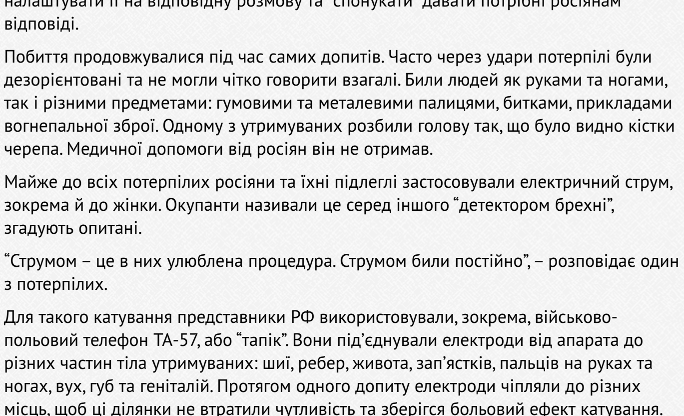

Костянтин Миронов

Його разом з подругою затримали 3 вересня 2022 року. Спочатку їх допитували нарізно: звинувачували в співпраці з армією України та коригуванні обстрілу митниці. Потім у кімнату, де допитували дівчину, занесли Костянтина та почали знову бити.

"У моїй присутності двоє чоловіків били його битами, вони аж підстрибували, коли завдавали ударів", – згадує потерпіла.

Згодом чоловіка бачили також інші утримувані:

"Він був увесь фіолетово-жовтий, живого місця на ньому не було. Ноги опухлі, руки опухлі, жахливо… Електрошок – це само собою", – переказує один з опитаних, що був в камері з Костянтином.

За його словами, чоловікові не давали пити, а на прохання води наглядачі навмисно ставили пляшку поруч, однак Костянтина утримували зв'язаним, тож він не міг дотягтися до неї.

За декілька днів після звільнення з ІТТ, 11 вересня, Костянтин помер у лікарні від перенесених катувань.

"Зачинили все наглухо і пішли": звільнення з ІТТ

Куп'янське ІТТ вирізнилося ще й тим, що більшість затриманих сама себе звідти звільнила.

На початку вересня 2022 року, коли ЗСУ успішно контрнаступали на цьому напрямку, представники РФ почали масово випускати з ІТТ затриманих за так звані адміністративні правопорушення. 8 вересня працівники ізолятора закрили всі камери, навіть "годівнички" (маленьке віконце у дверях камери, через яке передавали їжу. – *Ред.*), та виїхали з ІТТ. За підрахунками потерпілих, на той момент в ізоляторі залишалося близько 130 людей.

"Я вдарив ногою у двері, це вже близько п'ятої вечора було, – тихо. Тобто зачинили все наглухо, щоб ми задихнулися, адже нас тоді була 21 людина в камері, й пішли", – розповідає один з потерпілих.

Утримуваним в одній з камер вдалося звільнитися. Вони знайшли ключі від решти приміщень та випустили інших затриманих. Частину людей вони знайшли прикутими в прогулянковому дворику.

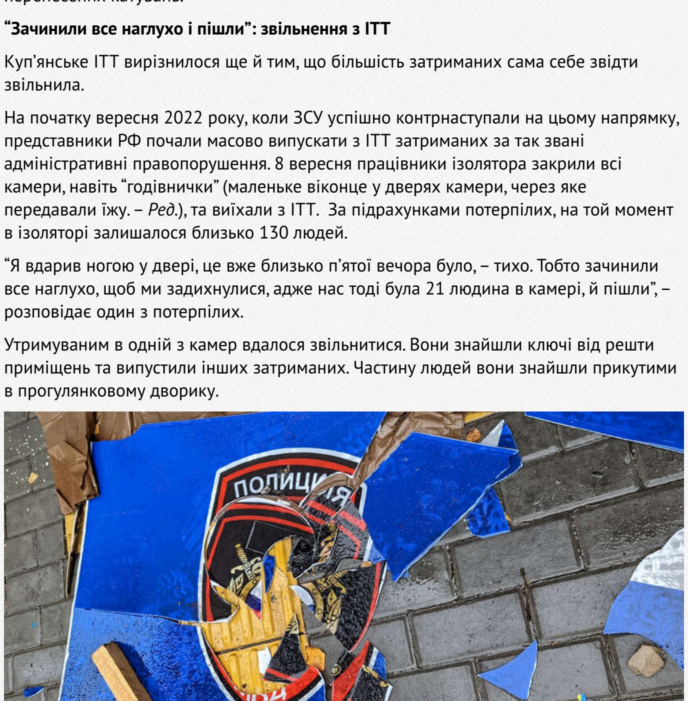

Куп'янський ІТТ. Фото: Євген Васильєв

Звільнені обшукали ІТТ: хотіли повернути свої речі, які забирали в них під час затримання. Крім того, вони спалили документи, які вели представники РФ. За словами низки опитаних, вони боялися, що росіяни повернуться та знову захоплять їх за цими списками.

Після звільнення потерпілі мали давати раду наслідкам утримання – як фізичним, так і психологічним. За словами частини опитаних, після ІТТ у них з'явилися регулярні головні болі, загострилися хронічні хвороби, погіршився зір, порушений обмін речовин, з'явилися дерматологічні захворювання. Майже всі потерпілі скаржилися на біль у тих місцях, які були найбільше уражені від катувань.

Під час утримання в ІТТ один з потерпілих намагався покінчити життя самогубством – не міг більше терпіти тортури на допитах. Ще двоє опитаних зазначили, що в них були подібні думки. Більшість опитаних після ІТТ стала погано спати: їм часто сниться пережите в утриманні. Потерпілі стикаються також з панічними атаками та тривожністю. Деякі з них не можуть повернутися до рідного міста, де їм усе нагадує про пережите.

Автор: Діана Колодяжна

Джерело: ZMINA

Теги: Маслия Николай · Напад Росії на Україну · Миронов Константин · мирные жители · мирні жителі · Тортури · пыточные · Пытки · катування · Мацегора Геннадий · Купянск · Война · Війна · Оккупация · окупація

Микола Сидоренко
РЕДАКТОР РОЗДІЛУ «НОВИНИ СВІТУ»

19 січня 2024 г., 14:11 · Переглядів: 2393 · Коментарі: 1

Роздрукувати · Надіслати товаришу

Коментарі:

comments powered by Disqus

2013-2026 © АНТИКОР — національний антикорупційний портал
Реклама на сайті • Наші партнери
Політика конфіденційності
Використання матеріалів сайту дозволено лише за наявності активного гіперпосилання на джерело. Усі права на тексти, зображення, фотографії та відеоматеріали належать їх авторам.